

DANSK KRONIK

Lovforslag om ændringer i straffeloven og retsplejeloven.

I februar i år fremsatte justitsministeren lovforslag om ændringer i borgerlig straffelov, lov om rettens pleje og lov om ikrafttræden af borgerlig straffelov.

Som *hovedpunkter i straffelovforslaget* kan nævnes:

a. *Ungdomsfængsel* kan efter de gældende regler idømmes personer, der var mellem 15 og 21 års på gerningstidspunktet. Det foreslås nu, at alderen på domstidspunktet skal være afgørende, og at der, når særlige grunde taler derfor, skal kunne anvendes ungdomsfængsel over for personer mellem 21 og 23 år.

Der åbnes mulighed for prøveløsladelse, forinden der er forløbet 1 år fra indsættelsen — når særlige omstændigheder taler derfor.

Prøvetiden skal bestemmes af fængselsnævnet inden for rammen 1—3 år.

b. *Bødestraf*. Der foreslås nye regler om afsoning af administrative bøder. For tiden afsones disse efter en fast skala. Dette system foreslås bevaret med hensyn til bøder på 300 kr. eller derunder; afsoningstiderne foreslås imidlertid væsentligt forkortet (1 dag for hver 30 kr.); for så vidt angår højere bøder skal spørgsmålet om afsoningstidens længde forelægges retten til afgørelse, hvis afsoning bliver aktuel.

c. *Betingede domme*. Forslaget giver — i overensstemmelse med de gældende norske og svenske regler — domstolene valgfrihed mellem betinget dom med domsudsættelse og betinget dom med eksekutionsudsættelse. Den førstnævnte domsform gøres til det principielle udgangspunkt, men betinget dom med eksekutionsudsættelse kan foretrakkes blot „det må anses for mere formålstjenligt“.

Forslaget indeholder en — ikke-udtømmende — opregning af vilkår, der kan fastsættes i betingede domme. Opregningen er i det væsentlige i overensstemmelse med straffelovskommissionens forslag (1953) til pålæg i forsøgsdomme.

Det foreslås, at en frihedsstraf skal kunne deles i en betinget og en ubetinget straf; den sidstnævnte straf må da ikke overstige 3 måneder.

Endvidere foreslås en almindelig adgang til at kombinere betinget dom med bøde.

Retten skal til enhver tid kunne ændre de særlige vilkår, som måtte være fastsat i dommen.

Overtrædelse af disse vilkår skal kunne medføre indenretlig advarsel, ændring af vilkårene, forlængelse af prøvetiden eller hel eller *delvis* straffuldbyrdelse.

d. *Straffelovens specielle del*. Der foreslås ophævelse af enkelte af straffelovens strafminima, bl. a. for falsk forklaring for retten.

Med henblik på bekæmpelse af den stigende homoseksuelle prostitution foreslås en regel om straf for „den, der ved betaling eller løfte

herom skaffer sig kønsligt forhold til en person af samme køn under 21 år“.

Der foreslås mindre skærper af reglerne om mellemmandsvirkosomhed m. v. i forbindelse med prostitution.

Endelig indeholder forslaget en mere tidssvarende udformning af bestemmelsen om brugstyveri, uden at der herved sker nogen radikal ændring af den gældende regel. Den foreslåede bestemmelse har følgende indhold (§ 293, stk. 1): „Den, som uberettiget bruger en ting, der tilhører en anden, straffes med bøde, hæfte eller fængsel indtil 1 år. Under skærpene omstændigheder, navnlig når tingen ikke bringes tilbage efter brugen, kan straffen stige til fængsel i 2 år.“

Forslaget om ændring i retsplejeloven har sammenhæng med straffelovforslaget:

Der foreslås en teknisk omformning af reglerne om tiltalefrafald mod børne- og ungdomsforsorg. Den vigtigste realitetsændring i forbindelse hermed er, at bøde skal kunne anvendes i forbindelse med sådanne tiltalefrafald — ligesom i forbindelse med betingede domme.

Forslaget indeholder regler om arbejds- og undervisningspligt for unge varetægtsfanger.

Endvidere skal nævnes forslagets regler om anholdelse og varetægtsfængsling af betinget dømte og prøveløsladte, der overtræder de fastsatte vilkår.

Af reglerne om erstatning for uforskyldt anholdelse og fængsling foreslås en mindre omformning.

Forslag til lov om retslægerådet.

Justitsministeren har i januar i år fremsat forslag til en ny lov om retslægerådet. Medlemstallet foreslås forøget fra 7 til 12; dette forslag tager navnlig sigte på en udvidelse af antallet af rådets psykiatriske medlemmer fra 3 til 7; 4 psykiatriske sagkyndige deltager for tiden i rådets arbejde på lige fod med de 3 medlemmer. Samtidig foreslås de gældende lovregler om, hvor mange medlemmer og sagkyndige der skal deltage i en sags behandling, ophævet, således at dette spørgsmål fremtidig kan løses på en smidig måde gennem administrative bestemmelser og rådets praksis.

Kriminalstatistiske oplysninger for København vedrørende 1960.

Chefen for Københavns opdagelsespoliti gav ved årsskiftet følgende oplysninger om kriminaliteten i København i 1960 (tallene er af foreløbig karakter):

Antallet af straffelovsovertrædelser, der i 1960 blev anmeldt eller iøvrigt kom til politiets kundskab, udgjorde 33.375, hvilket er en stigning på ca. 10 % i forhold til 1959.

Denne og andre sammenligninger med 1959 må dog tages med et vist forbehold, idet der i 1960 er anvendt en noget anden registreringsmetode end i de foregående år.

For de enkelte forbrydelsesgrupper meddeltes følgende oplysninger (tallene er omtrentlige) :

	1960	stigning i % i forhold til 1959
Grove tyverier	5.700	9
Cykelttyverier	7.300	7
Knallerttyverier	4.400	14
Motorkøretøjstyverier	2.835	44
Andre simple tyverier	8.350	13
Bedrageri og underslæb	1.235	÷ 12
Sædelighedsforbrydelser	970	÷ 8
Voldsforbrydelser (ekskl. drab)	500	÷ 20
Røverier	100	59

Drab og drabsforsøg: 4 drab og 6 drabsforsøg — mod 3 drab og 5 drabsforsøg i 1959.

Med hensyn til antallet af sigtede *unge* oplystes:

Under 15 år	781
15—17 år	1185
18—20 år	1022

Antallet af *sigtede under 21 år* i 1960 forventes at komme til at ligge ca. 4 % over det tilsvarende tal for 1959, medens *det samlede antal* sigtede antages at være faldet kendeligt.

Med hensyn til knallerttyverier er konstateret en meget stærk op-hobning af sigtede i alderen 13—16 år.

Dansk forsorgsselskabs årsberetning for 1959.

Personundersøgelser. Der er i 1959 foretaget 2.450 undersøgelser mod 1760 i 1958 og 1748 i 1957. Der er således tale om en pludselig og betydelig stigning i undersøgelsesantallet. I 1958 foretoges undersø-gelse i ca. 74 % af de sager, der afgjordes med betinget dom med tilsyn; i 1959 var procenten ca. 90; i de fleste af de øvrige 10 % af tilsynssagerne har der antagelig foreligget mentalundersøgelse eller en ældre — evt. suppleret — sædvanlig personundersøgelse. I beret-ningen udtales da også, at „det nu (hører) til undtagelserne, at sel-skabet må etablere tilsyn med domfældte uden at sidde inde med de for tilsynets gennemførelse nødvendige personlige oplysninger om domfældte.“

Betingede domme med tilsyn. Der blev afsagt 1202 betingede dom-me med tilsyn, bortset fra dommene for løsgænger (44 — alle i Kø-benhavn); tallene for 1957 og 1958 var henholdsvis 1134 og 1018. Det samlede antal betingede domme er endnu ikke oplyst; i 1958 anvendtes tilsyn som vilkår i ca. 45 % af de betingede domme.

Der synes at have dannet sig en ret fast praksis vedrørende prøve-tidens længde, der er 3 år i ca. 3 fjerdedele af dommene (755); prøve-tider på 2, 4 og 5 år er anvendt i henholdsvis 180, 31 og 51 tilfælde (de her anførte tal vedrører mandlige domfældte).

Der konstateres en fortsat tendens mod korte tilsynstider; 2 og 3 år anvendtes i henholdsvis 57 og 38 % af dommene.

Særvilkår i betingede domme. I betragtning af den øgede anvendelse af personundersøgelser er det overraskende, at de senere års stigning i anvendelsen af særvilkår ikke er fortsat. Kun i 32 % af tilsynsdommene er særvilkår anvendt (1958: 34 %, 1957: 23 %, 1956: 20 %, 1955: 13 %).

Særvilkår anvendtes i 382 domme. I disse domme anvendtes 459 særvilkår, der fordeler sig således (i parentes anføres tallene fra 1958):

282 (279)	vilkår om ophold og/eller arbejde.
10 (25)	„ „ anbringelse på optagelseshjem.
9 (9)	„ „ „ „ hospital el.lign.
120 (128)	„ „ kontrolleret alkoholistbehandling.
1 (2)	„ „ afholdspålæg.
0 (4)	„ „ fritidsbeskæftigelse.
29 (70)	„ „ ambulat psykiatrisk behandling.
8 (4)	„ „ betaling af erstatning til skadelidte.
0 (1)	„ „ økonomisk administration.

Selskabets samlede tilsynsvirksomhed. Ved udgangen af 1959 førte selskabet tilsyn med 4.358 personer (ved årets begyndelse 4.282), der fordeler sig således (i parentes tallene ved årets begyndelse):

Betinget dømte	2.608 (2.454)
Prøveløsladte	1.160 (1.212)
Personer med betinget tiltalefrafald	208 (252)
Dømte i henhold til straffelovens § 70 (psykisk abnorme)	204 (186)
Betinget benådede	178 (178)

Der konstateres fortsat stigning i antallet af betinget dømte, og fortsat fald i tallene for prøveløsladte og tiltalefritagne.

Beretning for børne- og ungdomsforsorgen for 1958.

Beretningen, der betegner en fortsættelse af landsnævnet for børne- og ungdomsforsorgen's årsberetninger, er afgivet af landsnævnet og direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen i forening. Det er den første beretning efter den nyordning af børne- og ungdomsforsorgens organisation, som efter ændring af forsorgsloven trådte i kraft den 1. oktober 1958. Beretningen giver en instruktiv orientering om denne organisation.

Fra et kriminalistisk synspunkt knytter der sig størst interesse til beretningens oplysninger om straffesager — vedrørende straffelovsovertrædelser — mod unge mellem 15 og 18 år. Disse oplysninger har dog tidligere været meddelt i straffelovskommissionens betænkning vedrørende ungdomskriminaliteten. Året 1958 viste 1241 tiltalefrafald mod børne- og ungdomsforsorg eller tilsyn af forsorgsselskabet (57),

715 tiltalefrafald mod bødetaling eller uden vilkår og 55 domfældelser (bøde: 17, betinget frihedsstraf: 15, ungdomsfængsel: 12 og ubetinget frihedsstraf: 8). Tallene ligger på samme niveau som i 1957.

Blandt de almindelige oplysninger vedrørende børne- og ungdomsforsorgens virksomhed konstateres et fortsat fald i antallet af børn og unge, der er fjernet fra deres hjem.

Betænkning vedrørende beskæftigelsen i kriminalanstalterne.

Som omtalt i *NTfK, 1957*, p. 334, nedsatte justitsministeriet i 1957 en kommission til overvejelse af fængselsarbejdsdriftens fængselsmæssige, organisatoriske, økonomiske og tekniske problemer.

Kommissionen, der som formand og næstformand har haft henholdsvis direktør K. Skat-Rørdrum og chefen for fængselsvæsenets arbejdsdrift C. Aude-Hansen, har afgivet betænkning i slutningen af 1960 (nr. 272/1960).

Betænkningen indeholder i kap. II en værdifuld oversigtsmæssig fremstilling af dansk fængselsvæsenes nuværende struktur samt de ændringer heri, der kan forventes i den kommende tid: 1) udbygning af ungdomsfængselsinstitutionen, jfr. straffelovskommissionens betænkning vedrørende ungdomskriminaliteten, 2) ændringer i fængslernes belægningslokaliteter, bl. a. opdeling af de lukkede statsfængsler i indbyrdes adskilte afsnit, 3) udvidelse af pladsantallet i forvaringsanstalterne, 4) nedlæggelse af små arresthuse samt eventuelt etablering af kolonier for korttidsstraffede.

I kap. IV og V redegøres for fængselsarbejdets nuværende organisation dels her i landet, dels i en række andre europæiske lande.

Kommissionen anbefaler følgende grundprincipper for arbejdsdriften (kap. VI og p. 10):

„Fængselsarbejdet bør være produktivt og i sine metoder og tilrettelæggelse i videst muligt omfang ligne det arbejde, der udføres i velordnede private virksomheder. Det bør som hovedregel udføres i fællesskab. Lige med produktivt arbejde regnes rationel pædagogisk arbejdsstræning og faglig undervisning.

Fangerne har pligt til at arbejde flittigt og nøjagtigt. Arbejdet skal i nødvendigt omfang forbedre fangeres arbejdsevner og arbejdsfærdigheder. Der lægges vægt på, at fangerne vænnes til en arbejdsrytme, der svarer til den normale. Ved tildeling af arbejde skal tages hensyn til fangeres rimeligt begrundede ønsker. Der skal ikke gives friluftsarbejde noget almindeligt fortrin frem for arbejde i værksteder. Inden for de givne rammer bør fængselsarbejdet gennemføres på forsvarlig økonomisk måde.“

Kommissionen anbefaler en omformning af arbejdsdriftens struktur over en længere periode. Der peges herved på 1) øget mekanisering, 2) øgede beskæftigelsesmuligheder inden for metallfag, træindustrielle fag m. v., 3) forbedring af beskæftigelsen i arresthusene og Københavns fængsler. Man fremhæver betydningen af en udbygning af ud-

dannelsen af de ikke-faglærte, en rationel fordeling af fangerne efter beskæftigelsesmæssige synspunkter og udvidet overflytning af fanger fra lukket til åben anstalt.

Af betænkningens øvrige emner skal nævnes afsætningsspørgsmål, forholdet til det private erhverv, arbejdsdriftens økonomiske og regnskabsmæssige organisation, personaleproblemer og fangernes vederlag; i sidstnævnte henseende foreslås en dusørforhøjelse, der skal modsvares af øget opsparing; der stilles ikke forslag om en ordning med normal arbejdsbetaling, men der kan efter kommissionens opfattelse være grund til at forsøge dette princip på begrænsede felter, jfr. herved den svenske betænkning SOU 1959:18.

Betænkning vedrørende børns og unges læsevæner.

I 1955 nedsatte undervisningsministeriet et udvalg med den opgave at undersøge og overveje problemerne omkring den underlødige og nedbrydende litteratur med særligt henblik på at fremkomme med forslag, der kan fremme udbredelsen af bedre læsestof blandt børn og unge. Som formand og næstformand beskikkedes henholdsvis skoledirektør Olaf Pedersen og kontorchef i undervisningsministeriet Vagn Jensen.

Udvalgets betænkning, som nu foreligger, indeholder forslag dels om foretagelse af forskellige undersøgelser, dels om gennemførelse af forskellige foranstaltninger på det foreliggende grundlag.

I førstnævnte henseende skal her alene nævnes spørgsmålet, om serielæsning m. v. har kriminalitetsfremmende betydning. Rigsadvokaten har over for udvalget udtalt, „at der så vidt vides lejlighedsvis har været henvist til serielæsning og films som forbillede for forbrydelser, men at man ikke råder over materiale, der kan belyse forholdene“. Udvalget har endvidere rettet forespørgsel til samtlige politimestre „med det resultat, at flere politikredse med beklagelse konstaterer, at man ikke efterforsker forbrydelsens årsager, heller ikke, når det drejer sig om ungdomskriminalitet“. — Udvalget ønsker undersøgelsesarbejdet fortsat og anbefaler, at det foreslås Københavns universitets kriminalistiske institut at tage arbejdet op.

Udvalgets overvejelser vedrørende gennemførelse af „saneringsforanstaltninger,“ har omfattet såvel foranstaltninger „til positiv fremme af bedre læsning“ som „begrænsning af den nedbrydende læsning“. I sidstnævnte henseende er drøftet spørgsmål om opinionsnævn og udvidede straffebestemmelser.

Ved forhandling mellem repræsentanter for presse-, skole-, lærer-, biblioteks-, boghandler- og forlæggerorganisationer samt organisationer, der beskæftiger sig med ungdomsarbejde, er det vedtaget at nedsætte et frivillig opinionsnævn efter visse retningslinier, der angives i betænkningens bilag 12.

Spørgsmålet om indførelse af straffebestemmelser vedrørende horror - comics m. v. er mere indgående behandlet i et af næstformanden

udarbejdet memorandum (bilag 13), der — som tilslutning til princippet i foreliggende norske og svenske forslag — går ind for at supplere straffelovens § 234, stk. 3's pornografiregel med en bestemmelse, der skitseres således: „Det samme gælder skrifter eller billeder for børn og unge, hvis formål må antages at være forretningsmæssig spekulation i fremstillinger af vold, råhed, forbrydelse m. v.“ — På udvalgets afsluttende møde gav imidlertid kun 7 af de fremmødte 19 medlemmer tilslutning til, at der bliver givet ansvarsregler under en eller anden form.

Pressens behandling af straffesager.

Et af pressen nedsat udvalg, hvori folketingets ombudsmand, professor, dr. jur. Stephan Hurwitz og højesteretsdommer, dr. jur. Jørgen Trolle har deltaget, har udarbejdet et sæt regler for god presseskik vedrørende behandlingen af straffesager. Reglerne, der har været udførligt omtalt i dagspressen, indeholdes i en af Danske Dagblades Fællesrepræsentation udsendt pjecce, der desuden gengiver en række lovbestemmelser af særlig betydning for pressen.

L. Nordskov Nielsen.

NORSK KRONIKK

Politistatistikken

for 1959 viser at politiet dette året avsluttet etterforskning av i alt 38.654 forbrytelser mot 36.570 i 1958, en stigning på 6 % (jfr. opplysningene i NTfK 1960 s. 66).

Oppgangen skyldes i første rekke en økning i tallet på tyvsforbrytelser, såvel simple som grove tyverier. Brukstyverier av motorkjøretøyer viser alt i alt en viss nedgang — dette henger sammen med at Oslo har et særlig lavt tall for disse saker. Oppgavene for Oslo viser at det i 1959 ble etterforsket hele 42 % færre brukstyverier enn året før. For resten av landet steg tallet på etterforskede brukstyverier med 24 % fra 1958 til 1959. — Av andre lovbrudd som har vist oppgang kan nevnes dokumentfalsk og innbrudd, samt sedelighetsforbrytelser.

Av de etterforskede saker ble 42 % henlagt fordi gjerningsmannen var ukjent, 15 % ble henlagt fordi bevisene ble ansett utilstrekkelige. Statistikken viser etter dette en oppklaringsprosent på 43 (mot 39 i 1958). Statistikken for 1959 viser for mange forbrytelsesgrupper en høyere oppklaringsprosent enn før. Det gjelder særlig tyvsforbrytelser (35 mot 29), innbrudd og utuktig handling.

I de sakene som ble etterforsket i 1959, mente politiet at det hadde skaffet til veie fellende bevis mot 9.236 personer. 25 % av disse var under 14 år, mens 23 % var i alderen 14—17 år. I alt var 56 % av de „siktete“ under 21 år.

Politiet innstilte i 1959 på utferdigelse av forelegg i 494 saker (mot 464 i 1958) og på utferdigelse av tiltalebeslutning i 6.323 saker (mot 4.763 i 1958).

Politistatistikken for 1959 gir også endel opplysninger om tilbakefallsforholdene for personer „siktet“ for forbrytelser i 1957. 18 % av de „siktete“ fra 1957 har pådradd seg ny siktelse i 1958 eller 1959. Tilbakefallshyppigheten er forbausende lik for siktede i ulike aldersgrupper. Bortsett fra de aller yngste (siktete under 7 år) og de eldste lovbrytere (40 år og over), som har en lavere tilbakefallshyppighet enn gjennomsnittet, ligger tilbakefallsprosentene for de spesifiserte aldersgrupper omtrent på gjennomsnittsnivået. — Statistikken bringer også andre verdifulle opplysninger om residivforholdene, gruppert etter ulike hovedforbrytelser og etter avgjørelsesmåte. Det er gitt følgende konklusjon på undersøkelsen av tilbakefallsforholdene: „Det faktum at barn og ungdom registrert som lovbrytere i 1957 har begått nye lovbrudd i etterfølgende 2-årsperiode vel så hyppig som voksne lovbrytere, gir grunn til å se alvorlig på den aktuelle kriminalitetsutvikling.“

Kriminalstatistikken

for 1958 viser en økning i antall forbrytelsessaker. Mens det i 1957 ble anvendt strafferettslige reaksjoner i 5.035 forbrytelsessaker, ble det i 1958 aksjonert i 5.338 saker. Uttrykt i forhold til 1000 innbyggere 14 år og eldre ble det i 1958 anvendt strafferettslige reaksjoner i forbrytelsessaker mot 2.02 personer — det tilsvarende tall for 1957 var 1.92. — Statistikken viser fortsatt oppgang for tyverier og bruks-tyverier av motorkjøretøy. For denne siste forbrytelse var sanksjonstallet mer enn dobbelt så høyt i 1958 som i 1954. For grove og simple tyverier samt naskerier er tallet på domfellelser, forelegg og påtale-unnlatelser gått opp med vel 40 % i samme tidsrom.

Justisministerens syn på enkelte strafferettslige spørsmål.

I et nyttårsintervju med pressen uttalte justisminister Haugland at „hvitsnipp-forbrytelsene“ er blitt stadig mer vanlige, og at det er et stort spørsmål om de i alle tilfelle straffes etter fortjeneste. „Vi straffer strengt „gammeldagse“ forbrytelser som tyveri og skadeverk, ofte mye strengere enn „moderne“ forbrytelser som skattesvik, tollsvik og konkursmisligheter, forbrytelser som påfører samfunnet langt større tap enn forbrytelser av det „gammeldagse“slaget. Dette må vi ta hensyn til, og innrette vår lovgivning etter den utvikling som har funnet sted.“ Justisministeren uttalte at det kunne være behov for enkelte endringer i straffelovens regler om påtale for vinningsforbrytelser. Han hadde ellers inntrykk av at enkelte voldsforbrytere slapp nokså billig fra sine lovbrudd, „at det i rettspraksis gjerne blir lagt litt for stor vekt på forhold som på en eller annen måte kan tale til gunst for voldsforbryteren. En må ikke la omsynet til dem som er blitt overfalt, tre helt i bakgrunnen“, uttalte justisministeren.

Ran overfor drosjesjåførere.

Det har i den senere tid forekommet endel alvorlige voldsforbrytelser, i første rekke overfall på drosjesjåførere. Riksadvokaten har i et rundskriv av 27. januar 1961 pekt på at voldsforbryterne i disse saker som regel er ganske unge personer (fra 17 opp til 25 år), og at ranshandlingen som regel blir utført ved hjelp av skyte- eller slagvåpen.

„Av generalpreventive grunner er det viktig at disse saker blir gjort til gjenstand for en særlig energisk behandling fra påtalemyndighetens side. Etterforskningen bør gjennomføres grundig, pågående og meget hurtig.“ — Riksadvokaten har i rundskrivet fremholdt at det må foreligge helt usedvanlige omstendigheter for at påtalemyndigheten skal kunne legge ned påstand om betinget reaksjon. Det fremholdes videre at hvis det gis dom på betinget utsettelse av fullbyrdelsen av en frihetsstraff, bør påtalemyndigheten i alminnelighet i betraktning av de sterke generalpreventive hensyn som knytter seg til disse saker på- anke avgjørelsen til Høyesterett.

Unge lovbrøyttere.

Ved lov av 12. desember 1958 ble det foretatt flere endringer i loven om oppdragende behandling av unge lovbrøyttere. Det ble således bl. a. bestemt at behandling i arbeidsskole kan foregå enten i åpen anstalt eller i lukket avdeling, jfr. NTfK 1959 s. 89—90.

Fra 1. november 1960 disponerer Arbeidsskolen for unge lovbrøyttere over én åpen og to lukkede avdelinger,

- a) en åpen avdeling, Berg arbeidsskoleavdeling, med plass til ca. 60 elever,
- b) en lukket avdeling på Sem, Sem arbeidsskoleavdeling, med plass til ca. 15 elever (denne avdeling skal brukes som mottagelsesavdeling),
- c) en lukket avdeling i Oslo kretsfengsel, Oslo arbeidsskoleavdeling, med plass til ca. 30 elever. Denne avdeling vil fortrinnsvis ta imot elever som ikke antas å kunne tilpasse seg forholdene i den åpne avdeling. For opphold i denne lukkede avdeling utover 3 måneder kreves samtykke av Fengselsstyret.

Fra 1. november 1960 har man i Oslo kretsfengsel tatt i bruk en særlig ungdomsavdeling for unge gutter i alderen 14—19 år som er besluttet undergitt varetektsfengsling. Såfremt plassforholdene tillater det, vil avdelingen også kunne motta unge gutter som er idømt fengselsstraff. Ved avdelingen vil man søke å gi de unge innsatte hensiktsmessig beskjeftigelse i arbeid og fritid, og ellers avpasse behandlingen under hensyn til deres unge alder, anlegg og evner.

Fengselsvesenet.

Under behandlingen av budsjettforelegget for fengselsvesenet ga Stortinget Justisdepartementet fullmakt til å kjøpe nødvendig tomt til nytt landsfengsel i stedet for Botsfengslet, som er vel 100 år gammelt.

Stortinget vedtok etter en lang debatt, hvor også argumenter av næringsøkonomisk art ble sterkt fremhevet, at det nye landsfengsel skulle ligge på Ullersmo på Kløfta, ca. 37 km. fra hovedstaden.

Om noen tid vil det således bli satt i gang arbeid med bygging av et nytt landsfengsel. Fengselsvesenet har for tiden flere nybygg under arbeid. Ved Ila sikringsanstalt oppføres det nå en lukket avdeling med 55 plasser. I et nytt statsbygg i Drammen innredes det i toppetasjene et fengsel med ca. 40 plasser. Utenfor Stavanger har man nylig begynt på bygging av et kretsfengsel med 66 plasser. Man utarbeider nå plan-tegninger for et nytt kretsfengsel i Tromsø (med 30 plasser), og man skal med det første også gå i gang med utarbeidelse av planer for et kombinert lands- og kretsfengsel i Trøndelag.

I løpet av de siste år er det for øvrig oppført noen nye, mindre fengsler i Nord-Norge, som fikk ødelagt de fleste fengsler under krigens siste fase, og som siden har hatt noen mindre provisorier. I Vadsø er det nå bygd et nytt fengsel (med 20 plasser) og i Hammerfest er det i en ny politikammerbygning innredet et varetektsfengsel på 6 celler.

Utlevering av lovbrøtere.

Det tok lang tid før Stortingets justiskomite avga innstilling til proposisjonen om lov om utlevering av lovbrøtere til Danmark, Finland, Island og Sverige, jfr. 1960 s. 69. Justiskomiteen hadde sterke betenkeligheter med å godta proposisjonens § 4 som åpnet adgang til utlevering for politiske forgåelser. De betenkeligheter komiteen hadde, knyttet seg for så vidt ikke til bestemmelsens umiddelbare anvendelse, „men til konsekvenser man må være forberedt på å bli stillet overfor i forhold til andre, ikke-nordiske land, som vi ikke har tilsvarende samhörighet med“.

Med Innst. O. VI (1960/61) gikk Justiskomiteen inn for å få en lov i dette emne, i det vesentlige i samsvar med departementets lovproposisjon. Komiteen foreslo enkelte mindre endringer, bl. a. at den som begjæres utlevert, skal gjøres kjent med sin rett til å få oppnevnt offentlig forsvarer. — Et mindretall i komiteen gikk inn for at proposisjonens bestemmelse om utlevering for politiske forgåelser (proposisjonens § 4) ble utelatt i den nye lov.

Justiskomiteens innstilling fikk tilslutning i Odelstinget og Lagtinget — hvor det imidlertid ble ført en ganske heftig debatt om lovbestemmelsen om utlevering for politiske forgåelser. Begge steder ble innstillingen med dens omstridte § 4 vedtatt med et meget knapt flertall — i Lagtinget med 18 mot 17 stemmer. Lovvedtaket er blitt sanksjonert av Kongen 3. mars 1961.

Luftfartslov.

Justiskomiteens innstilling til ny luftfartslov (jfr. 1960 s. 370) ble vedtatt av Odelstinget og Lagtinget, og lovvedtaket er blitt sanksjonert av Kongen 16. desember 1960.

Parkeringsbøter.

I Stortinget tok en representant opp forslaget om å gjøre opp en parkeringsforsøkelse med avgift istedenfor med bot, jfr. NTfK 1960 s. 371. Han pekte på at bøteleggelsene for overtredelser av parkeringsbestemmelsene var økt sterkt i Oslo i løpet av de siste år. I 1958 var tallet vel 6.000, og i 1960 var det steget til over 10.000. Halvdelen av disse bøteleggelsene gjaldt parkometerovertredelser. Representanten fremholdt at politi og rettsvesen på denne måte blir belastet med et økende antall parkeringssaker som hindrer behandlingen av langt større og viktigere saker. Som en ytterligere ulempe ved den gjeldende ordning fremhevet han at en rekke utmerkede borgere ble innført i bøtere registret på grunn av små forsinkelser ved parkometrene. „Hvert eneste år blir tusener av Oslo-borgere etter en summarisk behandling innrullert i rekken av lovbrøtere. Ved å innføre gebyr eller avgift istedenfor bot vil man kunne eliminere de ulemper som følger med den nåværende ordning, og bra folk kan unngå å bli stemplet som lovbrøtere fordi de kommer for sent til parkometeret.“ — Justisministeren uttalte at sterke grunner talte for at man fant frem til en enklere ordning enn den man nå har med hensyn til håndhevelsen av parkometerbestemmelsene. Statsråden håpet at det snart kunne legges frem forslag til nye regler som tilgodeså alle viktige hensyn.

De psykiatriske erklæringer

har igjen vært i brennpunktet for den offentlige debatt, jfr. 1960 s. 371, senest i Stortinget i forbindelse med et spørsmål til justisministeren. Statsråden gjorde rede for de regler som nå gjelder på dette område og uttalte at spørsmålet om reformer i disse regler vil bli utredet av Straffeprosesslovkomiteen. Statsråden bemerket for øvrig at i alle tilfelle hvor det gis uttalelser om sikringsspørsmålet før skyldspørsmålet er avgjort, bør man unngå at de sakkyndige tar standpunkt til om tiltalte har foretatt den handling som tiltalen gjelder.

Fra rettspraksis.

Ved lov av 19. juni 1959 ble det foretatt flere endringer i motorvognloven, som bl. a. fikk en tilføyelse om straff for etterfølgende alkoholnyttelse (jfr. NTfK 1959 s. 90 og s. 270).

Høyesterett behandlet i november siste år en straffesak mot en bilfører som var tiltalt for å ha nydt alkohol etter kjøringen. Angående lovanvendelsen uttalte Høyesterett at lovens bestemmelse på dette punkt ikke krever forsett, men en kvalifisert uaktsomhet. Høyesterett mente at loven var riktig anvendt når det etter hele situasjonen var grunn til å regne med at etterforskning ville bli foretatt og at domfelte måtte forstå det. — Om straffutmålingen uttalte Høyesterett at det etter loven skal brukes fengselsstraff „når ingen serleg skuldmerk er til stades“. Førstvotende kunne ikke se at det forelå „serleg skuldmerk“ i relasjon til gjerningsinnholdet. „At noe annet ikke er bevist og at det derfor må legges til grunn at domfelte ikke har drukket før

eller under kjøringen, kan etter min oppfatning ikke tillegges slik betydning, selv om man ville anse et bevis for det motsatte som en skjerpene omstendighet“. — Retten kom til at det måtte anvendes fengselsstraff på 24 dager, men at denne etter omstendighetene kunne gjøres betinget. „Jeg legger da bl. a. vekt på at bestemmelsen i motorvognloven § 17 tredje ledd er gitt for å ramme de tilfelle hvor promillekjørere har unngått straffellelse ved å påberope seg at deres alkoholkonsentrasjon helt eller delvis skyldes at de hadde drukket etter at kjøringen var avsluttet, og at loven, for å nå dette mål, har kriminalisert handlinger som ikke bare har vært straffri, men som overhodet ikke var klanderverdige... Videre nevner jeg at domfelte har påberopt seg at han ikke visste at tilleggsloven var satt i kraft. Herredsretten har herom uttalt at domfeltes mulige uvitenhet ikke fritar for straff. Dette er jeg selvsagt enig i, men jeg antar at hans uvitenhet eller usikkerhet med hensyn til lovens ikrafttreden etter omstendighetene bør tillegges en viss betydning for straffutmålingen“.

Høyesterett har i desember måned opprettholdt en underrettsdom med frifinnelse på grunn av unnskyldelig rettsvillfarelse. Saken gjaldt spørsmålet om overtredelse av alkoholovens § 54. Tiltalte (en husmor) var funnet i besittelse av en gjærende eller gjæret udestillert veske, satt som såkalt risvin. — Høyesterett fant at det under de foreliggende omstendigheter ikke kunne bebreides tiltalte at hun hadde fulgt en oppskrift for legging av risvin som var blitt publisert i en eller flere aviser. „Slik forholdene var i dette tilfelle, kan jeg heller ikke finne at siktede har opptrådt klanderverdig når hun unnlot å undersøke om tilvirkning av alkoholholdig veske som omhandlet i saken ville komme i strid med alkoholovens bestemmelse som for øvrig ikke er særlig klare på dette punkt.“

Nordisk strafferettskomite.

Sorenskriver Ole F. Harbek er inntil utgangen av 1962 oppnevnt som norsk representant i den nordiske strafferettskomite (se 1960 s. 360).

Den rettsmedisinske kommisjon

har fra 1. januar 1961 fått en noe endret sammensetning. Gruppen for alminnelige rettsmedisinske spørsmål består av professorene Waaler, Schjøtt-Rivers og Efskind, med førstnevnte som formann. Gruppen for rettspsykiatriske spørsmål består av professorene Gabriel Langfeldt og Ørnulv Ødegård samt overlege Harald Frøshaug. Professor Langfeldt er formann for denne gruppe.

Personalia.

Cand. psychol. *Kåre Bødal* er blitt utnevnt til ny direktør for Arbeidsskolen for unge lovbyrtere.

Generalsekretær i Norges Vernesamband, *Johan Greve*, døde 15. mars 1961.

Helge Røstad.

SVENSK KRÖNIKA

I arbetet med den stora strafflagsreformen har nu tagits ytterligare ett steg framåt genom att till lagrådet remitterats ett fullständigt *förslag till brottsbalk*. Förslaget upptager tre huvudavdelningar, av vilka den första innehåller allmänna bestämmelser om brott och brottspåföljder samt bestämmelser om tillämpligheten av svensk lag, den andra behandlar brotten och den tredje upptager bestämmelserna om brottspåföljderna. Första och andra huvudavdelningarna har i huvudsak samma utformning som i ett till lagrådet år 1958 remitterat förslag; förslaget bygger i dessa avseenden på straffrättskommitténs betänkande (jfr NTfK 1953 s. 121). Vissa ändringar har emellertid skett med anledning av erinringar som lagrådet framfört i sitt utlåtande, varjämte de båda första huvudavdelningarna nu kompletterats med vissa bestämmelser, till vilka slutlig ställning icke kunnat tagas förrän i samband med utarbetandet av den tredje huvudavdelningen.

Denna tredje huvudavdelning, som grundar sig på strafflagberedningens förslag till skyddslag (jfr NTfK 1957 s. 153), utgör det väsentliga nya i det nu remitterade brottsbalksförslaget. Strafflagberedningens förslag syftade till att göra påföljderna effektivare såsom medel i kampen mot brottsligheten. Beredningen inriktade sig därvid framför allt på kriminalvården i frihet. Särskild uppmärksamhet ägnades också åtgärderna mot ungdomsbrottsligheten och de psykiskt abnorma lagöverträdarnas behandling. Den tredje huvudavdelningen i brottsbalken överensstämmer i stora delar med beredningens förslag. Vissa jämkningar har emellertid gjorts för att stärka den allmänt brottsavhållande effekten hos reaktionssystemet.

Brottsbalkens påföljdssystem omfattar böter, fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn — som närmast motsvarar s. k. kvalificerad villkorlig dom — ungdomsfängelse, internering — som ersätter förvaring och internering i säkerhetsanstalt — och överlämnande till särskild vård, d. v. s. vård enligt barnavårdslagen, lagen om nykterhetsvård eller sinnessjuklagen eller öppen psykiatrisk vård. Dessutom ingår i systemet suspension och avsättning samt disciplinstraff för krigsmän.

I strafflagberedningens förslag gjordes ingen skillnad mellan vissa som straff betecknade åtgärder och andra brottsreaktioner; reaktionsformerna uppdelades i allmänna påföljder och särskilda påföljder för ämbetsmän och krigsmän. Det nu upprättade brottsbalksförslaget följer beredningens förslag i så måtto, att de olika påföljderna sidoordnas med varandra och att alltså något principiellt företräde inte ges åt de påföljder som är utsatta i bestämmelserna om de särskilda brotten. Som sammanfattande benämning för de olika reaktionsformerna användes ordet påföljd. Vissa regler i brottsbalken hänför sig emellertid endast till de påföljder som är utsatta i bestämmelserna om de särskilda brotten. Som en gemensam beteckning för dessa bibehålles

straffbegreppet. Med straff avses alltså böter, fängelse, suspension, avsättning och disciplinstraff.

I fråga om åtgärderna mot ungdomsbrottsligheten går departementsförslaget inte så långt som strafflagberedningens när det gäller förbud att använda fängelse. Även enligt brottsbalken skall visserligen lagöverträdare under 18 år i regel ej omhändertagas inom kriminalvården utan bli föremål för barnavårdande åtgärder. Fängelse skall emellertid kunna tillämpas i begränsad utsträckning ungefär som för närvarande. Vidare öppnas såsom beredningen föreslagit möjlighet att döma till ungdomsfängelse. Övriga påföljder skall också kunna användas. I fråga om böter uppställs ingen begränsning. Böter skall dessutom kunna ådömas jämsides med att den unge överlämnas till vård enligt barnavårdslagen.

Också när det gäller lagöverträdare i åldern 18—20 år föreslog strafflagberedningen långt gående inskränkningar beträffande användningen av fängelse. Brottsbalken uppställer icke något förbud mot ådömande av fängelse. Avsikten är emellertid att ungdomsfängelse skall vara den normala påföljden när längre tids frihetsberövande är påkallat. I fråga om ungdomsfängelse göres bl. a. den förändringen i förhållande till beredningens förslag, att en normal minimitid å ett år bibehålles för omhändertagandet i anstalt. Kortare tids frihetsberövande skall kunna ske genom att skyddstillsyn kombineras med omhändertagande i anstalt under en tid som högst uppgår till två månader. Fängelse skall användas, när frihetsberövande är påkallat främst av hänsyn till allmän laglydnad.

Beträffande tillämpningen av villkorlig dom och skyddstillsyn uppställs, i motsats till strafflagberedningens förslag, viss begränsning med hänsyn till brottets svårhetsgrad; gränserna skall dock inte vara absoluta. Villkorlig dom och skyddstillsyn skall kunna kombineras med bötesstraff, och skyddstillsyn också såsom nämnts med en kort tids behandling i anstalt. En effektivisering av kriminalvården i frihet har eftersträfvats framför allt genom en förstärkning av organisationen. I likhet med vad strafflagberedningen föreslagit, skall övervakningen handhas av övervakningsnämnder med domare som ordförande och till nämnderna knutna skyddskonsulenter. Till övervakare skall förordnas skyddskonsulent eller annan lämplig person. Denna övervakningsorganisation skall också handha vården i frihet av dem som dömts till fängelse, ungdomsfängelse eller internering.

Möjligheterna till fakultativ villkorlig frigivning vidgas i huvudsak i överensstämmelse med beredningens förslag. Beslutanderätten skall tillkomma övervakningsnämnd.

När det gäller de psykiskt abnorma lagöverträdarna följer departementsförslaget i stort beredningens förslag. Det innebär, att de nuvarande straffriförklaringarna i princip avskaffas och att de som begått brott under inflytande av sinnessjukdom och därmed jämställda psykiska abnormtillstånd föres in under det av domstolarna tillämpade påföljdssystemet. Förutom överlämnande till vård enligt sinnessjuk-

lagen eller till öppen psykiatrisk vård eller annan särskild vård skall för sådana lagöverträdare dock endast ifrågakomma böter eller skyddstillsyn.

Genom en lagändring, som trätt i kraft d. 1 aug. 1960, har 27 kap. 16 § strafflagen fått ändrad lydelse. I paragrafen har hittills angivits vad som skall förstås med beredskapstillstånd. Nu har i stället utfärdats en särskild *lag om beredskapstillstånd*. Förordnande om beredskapstillstånd innebär bl. a. att åtskilliga straffbestämmelser i 26 och 27 kap. strafflagen blir tillämpliga.

Lagen d. 5 juni 1959 om *utlämning för brott* till Danmark, Finland, Island och Norge äger enligt utfärdad kungörelse tillämpning i förhållande till samtliga dessa stater från och med d. 1 sept. 1960.

En lag som skall möjliggöra en förenklad handläggning av parkeringsföreseelser, lagen d. 9 dec. 1960 om *parkeringsbot*, trädde i kraft d. 1. jan. 1961. De senaste årens starka ökning av antalet parkeringsföreseelser i storstäderna har dragit med sig svårbemästrade problem. Framför allt framträder den betydande belastning som parkeringsärendena medfört för polis- och åklagarmyndigheterna. Ändamålet med förenklingen är att underlätta dessa myndigheters arbete, så att de i större utsträckning kan ägna sig åt att bekämpa den egentliga brottsligheten.

För de föreseelser som omfattas av den nya lagen skall statsåklagaren såsom parkeringsbot fastställa ett belopp om lägst 5 och högst 100 kronor. Förfarandet innebär att, när en sådan föreseelse begåtts, polisman eller särskild trafikövervakare till fordonets förare överlämnar eller å fordonet fäster en skriftlig anmaning att inom viss angiven tid betala boten, vilken anges på ett vidfogat inbetalningskort. Om anmaning blivit meddelad, skall åtal ej äga rum, men om boten ej betalas inom den angivna tiden, föreligger ej hinder för åtal eller strafföreläggande i vanlig ordning. Det nya förfarandet skall endast tillämpas i polisdistrikt, beträffande vilket Konungen meddelat förordnande härom.

Utredningen om administrativa frihetsberövanden (ordförande häradshövdingen Erik Alexanderson) har avgivit ett betänkande med *förslag till lag om socialdomstol* (SOU 1960:19). Förslaget avser i första hand ökade rättssäkerhetsgarantier vid handläggningen å länsplanet av mål om administrativa frihetsberövanden beträffande alkoholmissbrukare, barn och ungdom, försumliga försörjare, lösdrivare samt sådana psykiskt efterblivna, vilkas inskrivning vid särskola eller vårdanstalt ifrågasättes. För handläggningen av dylika mål föreslår utredningen inrättande av särskilda socialdomstolar inom varje län och inom Stockholms stad. Socialdomstol skall vara organiserad såsom en kollegial förvaltningsdomstol med en domarkompetent jurist såsom ordförande och två lekmän med erfarenhet i allmänna värv såsom bisittare. Reglerna om handläggningen är utformade med särskild tanke

på att tillgodose den enskildes berättigade krav på rättssäkerhet men även på att åstadkomma ett smidigt och effektivt förfarande för genomförande av de inom de olika vårdområdena erforderliga ingripandena.

För att det beslutande organet, socialdomstolen, skall få en fullt fristående och opartisk ställning föreslår utredningen, att det allmännas intresse skall tillvaratas av den myndighet, som inom varje tillämpningsområde har att föranstalta om ingripande. Härigenom kommer förfarandet vid socialdomstolen i viss mån att präglas av att två parter, en allmän och en enskild, står emot varandra. Handläggningen vid socialdomstol bör enligt utredningens mening i stor omfattning präglas av muntlighet. Muntlig förhandling anses dock icke erforderlig i alla mål, utan åtskilliga mål skall kunna avgöras efter skriftlig handläggning. Förhandling vid socialdomstol skall i princip vara offentlig. Från denna regel göres dock vissa undantag. Mot beslut av socialdomstol skall talan kunna föras i regeringsrätten.

Professor Hans Thornstedt, vilken tillkallats för att verkställa en förberedande undersökning för reformering av specialstraffrätten, har framlagt ett betänkande angående *förverkande på grund av brott* (SOU 1960:28). I betänkandet beskrives och göres ett försök till systematisering av förverkanderegler och förverkandeliknande bestämmelser. Stort utrymme ägnas en kritisk granskning av strafflagens förverkandebestämmelser. Kritiken har sammanfattats i form av ett lagutkast.

I utkastet har förverkandes icke-obligatoriska karaktär ytterligare betonats. Reglerna om förverkande av relativt farliga hjälpmedel föreslås bli subsidiära i förhållande till de nu gällande reglerna om absolut farlig egendom. Tillräckliga skäl finns enligt utredningens uppfattning icke att bibehålla värdeförverkande som alternativ till sakförverkande i fareavvärjande syfte. Vad beträffar konsekvenserna i sakrättsligt hänseende av förverkande har utredningen funnit det väsentligt att söka förhindra, att förverkande drabbar personer, som varken tagit del i det förbjudna handlandet eller dragit fördel av detta. Det har synts angeläget att, då förverkande icke anses kunna underlätas, detta främst drabbar den som ur socialtisk synpunkt är mest klandervärd. Vid utformningen av förslagen till regler om preskription och om verkan av gärningsmannens död har utredningen sökt att i görligaste mån förhindra, att förverkandepåföljd ådömes, där straff ej kan utkrävas. Fullständigt likformig behandling av straff och förverkande har utredningen dock icke funnit vara möjlig.

Då utredningen sökt anlägga vissa synpunkter på utformningen av specialstraffrättens förverkandebestämmelser, har utredningen i högre grad än beträffande de generella strafflagsreglerna haft anledning att taga ställning till i vad mån förverkande är användbart som kriminalpolitiskt instrument. De specialstraffrättsliga förverkandereglerne är behäftade med åtskilliga brister, i utredningens översikt sammanfat-

tade under rubrikerna splittring, inkonsekvens, ofullständighet och oklarhet. Vid bedömning av förverkandes användbarhet måste olika betraktelsesätt anläggas allt eftersom det är fråga om fareavvärjande eller förmögenhetsreducerande förverkande. Vid fareavvärjande förverkande minskar motiven för förverkande i styrka, då farlighetsgraden hos föremålet sjunker. Helt torde fareavvärjande förverkande ej kunna undvaras. Absolut farlig egendom måste kunna förklaras förverkad oavsett huruvida brottslig gärning begåtts eller ej. Då det gäller mindre farlig egendom, synes förverkande blott böra användas, då den med föremålet förbundna brottsrisken verkligen undanröjes eller åtminstone effektivt minskas genom att egendomen förklaras förverkad. Det förmögenhetsreducerande förverkandet står bötesstraffet nära. Där sådant förverkande finnes stadgat, är det skäl att undersöka, huruvida icke enbart straff kan utgöra tillräcklig påföljd. Förverkande är i jämförelse med bötesstraff en i flera hänseenden osmidig och slumpmässig åtgärd. Samma anmärkning kan riktas mot normerade böter.

Användningen av såväl fareavvärjande som förmögenhetsreducerande förverkande skulle antagligen kunna väsentligt inskränkas. Utredningen har den bestämda uppfattningen, att en sådan inskränkning är önskvärd. Vid culpösa brott bör särskild restriktivitet i fråga om förverkandepåföljder iakttagas.

Utredningen har övervägt i vad mån generella regler om förverkande skulle kunna ersätta eller komplettera de nu gällande särreglerna. Inom specialstraffrätten föreligger framför allt behov av en regel, som ger domstolarna möjlighet att också i de fall, då förverkanderegler är obligatoriska, underlåta att tillämpa dessa i de fall, då påföljden skulle vara uppenbart obillig. Med stöd av en dylik regel skulle de mest stötande konsekvenserna av nu gällande förverkanderegler kunna undvikas.

Till justitieråd har utnämnts hovrättsrådet i Svea hovrätt *Erlend Conradi*, född 1912, fr. o. m. den 1 okt. 1960 och häradshövdingen *Nils Joachimsson*, född 1907, fr. o. m. den 1 nov 1960.

Till konsultativt statsråd fr. o. m. den 1 dec. 1960 har utnämnts expeditionschefen i handelsdepartementet, hovrättsrådet i hovrätten för Nedre Norrland *Rune Hermansson*, f. 1917.

Ordförande i interneringsnämnden är fr. o. m. den 1 jan. 1961 justitierådet *Halvar Lech*.

Carl Holmberg.